

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради РНД 13812
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Шило Ірина Вікторівна, 1996 року народження, громадянка України, освіта вища: у 2019 році закінчила Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ та здобула ступінь магістра за спеціальністю «Право»; з вересня 2020 року по червень 2024 року навчалася в аспірантурі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за спеціальністю 081 «Право»; у лютому 2026 року була поновлена на навчання в аспірантурі Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

Разова спеціалізована вчена рада, утворена рішенням Вченої ради Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», МОН України, м. Дніпро від «12» червня 2026 року Протокол № 17, Наказ від «12» червня 2026 року № 102 у складі:

Голова разової спеціалізованої вченої ради - **Касапоглу Світлана Олександрівна**, професор кафедри публічного права Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», м. Дніпро;

Рецензент – **Школа Сергій Миколайович**, завідуючий кафедри публічного права Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», кандидат юридичних наук, доцент, м. Дніпро;

Офіційні опоненти –

1. **Шкута Олег Олегович**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правових дисциплін інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса;

2. **Рябчинська Олена Павлівна**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності, Запорізького національного університету, м. Запоріжжя;

3. **Волкова Юлія Анатоліївна**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права ВНЗ «Київський університет ринкових відносин», м. Київ.

На засіданні «16» липня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» Ірині Шило на підставі публічного захисту дисертації «Кримінально-правові засади відповідальності за проступки» за спеціальністю (спеціальностями) 081 «Право».

Дисертацію виконано у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка», МОН України, м. Дніпро.

Науковий керівник – Світличний Олексій Олексійович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри публічного права НТУ «Дніпровська політехніка».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, українською мовою.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному дослідженні кримінально-правових засад відповідальності за кримінальні проступки, а також у формулюванні низки теоретичних положень і практичних пропозицій щодо вдосконалення кримінального та кримінального процесуального законодавства України.

У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень, рекомендацій і висновків, зокрема:

уперше: обґрунтовано вплив категорії кримінального проступку на функціонування кримінально-процесуальних та кримінально-виконавчих механізмів реалізації кримінальної відповідальності, що проявляється у застосуванні спрощених форм досудового розслідування, а також у розширенні практики використання альтернативних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі; - визнано доцільність формування диференційованого підходу до призначення кримінально-правових санкцій військовослужбовцям у разі вчинення кримінальних проступків з урахуванням специфіки їх правового статусу, що визначається проходженням військової служби, дією принципів військової дисципліни, субординації та обов'язком виконання наказів командування; - сформульовано пропозицію щодо вдосконалення правового регулювання діяльності органів досудового розслідування шляхом доповнення Кримінального процесуального кодексу України положеннями, які передбачають обов'язок уповноважених суб'єктів виявляти причини та умови, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, а також вживати заходів для їх усунення;

удосконалено: - критерії розмежування кримінального проступку та адміністративного правопорушення з урахуванням ступеня суспільної небезпечності діяння, характеру правових наслідків та особливостей механізму притягнення до юридичної відповідальності; - наукові підходи до формування санкцій за кримінальні проступки з урахуванням принципів справедливості, пропорційності та індивідуалізації покарання, що передбачає пріоритет застосування альтернативних заходів кримінально-правового впливу;

дістали подальшого розвитку: - наукові уявлення про історичні передумови формування інституту кримінальних проступків у національному кримінальному законодавстві та їх значення для сучасної кримінально-правової політики України; - порівняльно-правовий аналіз інституту кримінальних проступків у законодавстві зарубіжних держав, що дозволило узагальнити основні моделі правового регулювання цієї категорії правопорушень та визначити перспективні напрями імплементації позитивного міжнародного досвіду у вітчизняне законодавство; - наукові підходи до формування ефективної моделі кримінально правового реагування на кримінальні проступки з урахуванням міжнародного досвіду та сучасних тенденцій розвитку кримінального права; - теоретичні положення щодо співвідношення кримінальних проступків та адміністративних правопорушень, зокрема в частині визначення критеріїв їх розмежування та встановлення меж застосування відповідних видів юридичної відповідальності.

Здобувач має 9 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 статей у наукових фахових виданнях України, 5 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій, що засвідчують апробацію результатів дисертації :

1. Шило І.В. Кримінально-правова характеристика покарань, передбачених за кримінальні проступки. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2020. № 4. С.356-361 DOI 10.31733/2078-3566-2020-4-356-361

2. Шило І.В., Скок О.С. Співвідношення злочинів різного ступеня тяжкості Кримінальному кодексі України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2020. № 1 (104). С. 153-157 DOI 10.31733/2078-3566-2020-1-153-157

3. Шило І.В. Окремі питання звільнення від відбування покарання з випробуванням. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. №6. С.613-617/ <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.108>

4. Шило І.В. Передумови запровадження кримінального проступку в кримінальному кодексі України. Наукові інновації та передові технології. 4(32). С. 557-564 [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4\(32\)-557-564](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4(32)-557-564)

5. Шило І. В. Деякі питання кримінальної відповідальності за незаконне використання символіки та знаків охоронюваних міжнародними договорами за кримінальними кодексами України та Республіки Казахстан. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12 березня 2021 р.). Дніпро: ДДУВС, 2021. С. 353-354. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/6290/1/133.pdf>

6. Шило І.В. Актуальні питання застосування медіації у разі вчинення кримінального проступку. Медіація як спосіб вирішення приватно- та публічно правових спорів : матеріали Міжнар. наук. практ. конф. (м. Дніпро, 30 листоп. 2021 р.) / За заг. Ред. д-р юрид. наук, доц. А.Є. Фоменко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С.339-341 URL:<https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/9765/1/169.pdf> 12

7. Шило І.В. Поняття та ознаки кримінального проступку. Інноваційні наукові дослідження: правовий, економічний та соціальний виміри : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 24 листопада 2023 р.). /За Ред. д-р юрид. наук, проф. О. А. Моргунов Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 250-253. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/14943/1/20.pdf>

8. Шило І.В. Динаміка вчинення кримінальних проступків: статистичні показники за п'ятирічний період. Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 січня 2026 року. Львів: Львівський науковий форум, 2026. С.101-105

9. Шило І.В. Кримінальні проступки та доктринальні основи класифікації кримінальних правопорушень. The II International scientific and practical conference «Innovation and modern technologies for the development of science», January 12-14, 2026, Prague, Czech Republic, 259 p. С. 117-118.

У дискусії взяли участь (голова, рецензент, офіційні опоненти).

Голова ради:

1. **Касапоглу Світлана Олександрівна**, професор кафедри публічного права Національного технічного університету «Дніпровська політехніка». Зауважень немає.

Рецензент:

2. **Школа Сергій Миколайович**, завідувачий кафедри публічного права Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», кандидат юридичних наук, доцент, м. Дніпро, який зазначив на таких дискусійних моментах, які потребують уточнення:

У цілому дисертація справляє позитивне враження, проте є окремі положення, які потребують уточнення або спонукають до дискусії.

1. У своєму дослідженні здобувачка стверджує: «Встановлено, що ключовим критерієм відмежування кримінального проступку від адміністративного правопорушення є ступінь суспільної небезпечності діяння» (С. 5). Далі вказує, що адміністративні проступки характеризуються нижчим рівнем суспільної небезпечності та зазвичай не спричиняють значної шкоди суспільним відносинам, а кримінальні правопорушення, включаючи кримінальні проступки, становлять більш серйозну загрозу (С. 5). На мою думку, це загальні, всім науковцям нашої спеціальності відомі твердження.

2. В одному з пунктів новизни дисертанткою вперше «обґрунтовано вплив категорії кримінального проступку на функціонування кримінально-процесуальних та кримінально-виконавчих механізмів реалізації кримінальної відповідальності, що проявляється у застосуванні спрощених форм досудового розслідування, а також у розширенні практики використання альтернативних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі» (С. 20). Питання: хто «використовує» альтернативні покарання і до чого тут кримінально-виконавчий механізм?

3. На мій погляд, не коректно вважати пропозиції з удосконалення Кримінального процесуального кодексу України (С. 21) науковою новизною отриманих результатів «вперше», їх доцільно розташовувати в рубриці «удосконалено», або «набуло подальшого розвитку».

4. Підрозділ 1.2. «Кримінальні проступки та доктринальні основи класифікації кримінальних правопорушень» дисертантка починає з класифікації кримінальних правопорушень в кримінальному законодавстві з 1960 року, аналізує інститут кримінальних проступків, а через вісімнадцять сторінок, посилаючись на Велику українську юридичну енциклопедію (С. 50), надає поняття терміну «класифікація». Логічно було б з цього розпочати.

5. По тексту дисертації зустрічаються декілька випадків, коли авторка робить висновки, наприклад, «однак, на мою думку» (С. 73), «ми дійшли висновку» (С. 78), а в кінці речення посилається в першому випадку на працю Азарова Д.С., в другому – на наукову статтю Мудрак Р.М. Так чия це думка і хто дійшов до висновку.

6. Аналізуючи законодавство, різні думки науковців, дисертантка висловлює критичне ставлення до деяких положень і бачень, а саме, «не встановлено особливості відповідальності за співучасть у вчиненні кримінальних проступків», «не чітко визначені межі застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», «недостатньо приділено увагу науковців щодо впливу інституту кримінального проступку на окремі норми Загальної частини КК України» (С. 102-103). Але власні пропозиції щодо вирішення цих недоліків авторка не наводить.

У цілому ж вказані зауваження не знижують наукової та практичної цінності отриманих результатів, а також не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дисертаційного дослідження.

Шило І.В. відповідь:

Щодо зауваження про те, що положення стосовно ступеня суспільної небезпечності як критерію відмежування кримінального проступку від адміністративного правопорушення є загальновідомими у кримінально-правовій доктрині, хочу зазначити таке.

Авторка не ставила за мету сформулювати абсолютно новий критерій розмежування зазначених видів правопорушень, оскільки категорія суспільної небезпечності традиційно визнається базовою для кримінального права. Водночас у дисертації акцент було зроблено на уточненні ролі цього критерію саме в умовах функціонування інституту кримінального проступку та необхідності його практичного застосування при відмежуванні кримінально караних діянь від адміністративних деліктів.

Щодо зауваження стосовно формулювання положення наукової новизни про вплив категорії кримінального проступку на кримінально-процесуальні та кримінально-виконавчі механізми, хочу зазначити таке.

У роботі йшлося про те, що запровадження інституту кримінального проступку зумовило більш активне застосування судами альтернативних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, а також розширення практики використання пробаційних механізмів. Саме в цьому аспекті авторка пов'язувала інститут кримінального проступку з кримінально-виконавчим механізмом реалізації кримінальної відповідальності, оскільки виконання таких видів покарань безпосередньо належить до сфери кримінально-виконавчих правовідносин.

Щодо зауваження про недоцільність віднесення пропозицій з удосконалення Кримінального процесуального кодексу України до положень наукової новизни «вперше», хочу зазначити, що авторка врахує це зауваження. Дійсно, окремі положення, пов'язані з удосконаленням процесуального законодавства, більш коректно віднести до рубрик «удосконалено» або «набули подальшого розвитку», оскільки вони базуються на розвитку вже існуючих наукових підходів.

Щодо зауваження стосовно логіки викладення матеріалу у підрозділі 1.2, хочу зазначити, що авторка виходила з необхідності спочатку показати еволюцію законодавчих підходів до класифікації кримінальних правопорушень, а вже потім звернутися до загальнотеоретичного визначення поняття

«класифікація». Водночас зауваження щодо можливості більш логічного структурування викладу матеріалу є слушним і буде враховане у подальшій роботі над текстом.

Щодо зауваження про використання формулювань «на мою думку» та «ми дійшли висновку» із подальшими посиланнями на праці інших науковців, хочу зазначити, що в окремих випадках авторка мала на меті підтримати власну позицію відповідними науковими джерелами. Водночас погоджуюсь, що стилістично такі формулювання могли створювати враження ототожнення авторської позиції з позицією інших учених, тому відповідні фрагменти потребують редакційного уточнення.

Щодо зауваження про відсутність конкретних авторських пропозицій стосовно окремих виявлених проблем правового регулювання, хочу зазначити таке.

У дисертації основна увага приділялася виявленню та систематизації проблемних аспектів функціонування інституту кримінального проступку, зокрема щодо співучасті, застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб та впливу цього інституту на положення Загальної частини КК України. Водночас авторка погоджується, що більш детальне формулювання конкретних пропозицій щодо усунення окремих недоліків могло б посилити практичну спрямованість дослідження, і розглядає це як перспективний напрям подальших наукових розробок.

Опоненти:

3. Шкута Олег Олегович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правових дисциплін інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса;

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію І.В. Шило, водночас вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі питання, які, на нашу думку, потребують додаткових пояснень з боку здобувача та можуть стати предметом обговорення під час прилюдного захисту дисертаційної роботи:

1. У дисертації слушно акцентовано увагу на історичних передумовах формування інституту кримінального проступку (підрозділ 1.1), однак автор переважно зосередився на загальних тенденціях розвитку кримінального законодавства, залишивши недостатньо розкритим питання еволюції доктринальних підходів до розуміння малозначних кримінально караних діянь у радянський та пострадянський періоди. Більш ґрунтовний аналіз наукових концепцій минулих етапів розвитку кримінального права дозволив би повніше обґрунтувати закономірність сучасної моделі кримінального проступку.

2. Позитивно оцінюючи проведений аналіз критеріїв суспільної небезпечності кримінальних правопорушень, слід водночас зазначити, що автор не запропонував достатньо чіткої системи універсальних критеріїв визначення рівня суспільної небезпечності кримінального проступку. У роботі вказується на необхідність нормативного закріплення таких критеріїв, однак не

конкретизовано, які саме показники мають бути визначальними для законодавця та правозастосовної практики.

3. У дослідженні обґрунтовується доцільність створення окремого кодифікованого нормативно-правового акта щодо кримінальних проступків, проте відповідна пропозиція має дискусійний характер і не супроводжується належним аналізом можливих ризиків фрагментації кримінального законодавства. Зокрема, автору доцільно було б детальніше дослідити питання співвідношення такого акта з положеннями Кримінального кодексу України та можливі труднощі правозастосування.

4. Проведений порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних держав є змістовним, однак у роботі недостатньо уваги приділено дослідженню негативного досвіду функціонування інституту кримінальних проступків у деяких правових системах. Більш критичне осмислення зарубіжної практики дозволило б уникнути надмірної ідеалізації окремих моделей правового регулювання.

Наведені дискусійні положення та висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, яка має самостійний і творчий характер, а також відзначається науковою та практичною значущістю. Наявність окремих дискусійних аспектів передусім засвідчує складність і актуальність обраної проблематики та відображає індивідуальний підхід дисертанта до її осмислення. У межах проведеного дослідження автору вдалося досягти поставленої мети.

Шило І.В., відповідь:

Щодо першого зауваження про те, що у дисертації, попри обґрунтоване висвітлення історичних передумов формування інституту кримінального проступку, недостатньо розкрито еволюцію доктринальних підходів до розуміння малозначних кримінально караних діянь у радянський та пострадянський періоди, хочу пояснити таке.

У роботі дослідження історичних аспектів становлення інституту кримінального проступку було спрямоване насамперед на визначення загальних закономірностей розвитку кримінального законодавства та виявлення основних тенденцій трансформації підходів до диференціації кримінальної відповідальності. Автор виходив із того, що сучасна модель кримінального проступку є результатом тривалого розвитку правових підходів до розмежування суспільно небезпечних діянь за ступенем їх тяжкості та необхідності встановлення диференційованого механізму кримінально-правового реагування. При цьому варто зазначити, що питання малозначності кримінально караних діянь у радянській кримінально-правовій науці дійсно отримало значний розвиток та пов'язувалося з дослідженням категорій суспільної небезпечності, ступеня вини та доцільності застосування кримінально-правових заходів. У подальшому, у пострадянський період, наукова думка трансформувалася у напрямі переосмислення меж криміналізації та декриміналізації окремих діянь, гуманізації кримінального законодавства та пошуку оптимальних моделей диференціації відповідальності.

Щодо другого зауваження про те, що в дисертації, попри проведений аналіз критеріїв суспільної небезпечності кримінальних правопорушень, не

запропоновано достатньо чіткої системи універсальних критеріїв визначення рівня суспільної небезпечності кримінального проступку, хочу пояснити таке.

У роботі аналіз суспільної небезпечності кримінального проступку здійснювався насамперед у контексті його відмежування від злочину та адміністративного правопорушення. Саме тому автор акцентував увагу на тому, що суспільна небезпечність кримінального проступку має оцінюватися не ізольовано, а в системному зв'язку з характером об'єкта посягання, способом вчинення діяння, формою вини, розміром заподіяної або можливої шкоди, особливостями суб'єкта правопорушення та видом санкції, передбаченої кримінальним законом.

Водночас у дисертації свідомо не було запропоновано закритого переліку таких критеріїв, оскільки суспільна небезпечність є оціночною кримінально-правовою категорією, яка залежить від конкретного складу кримінального правопорушення та фактичних обставин його вчинення. Надмірно формалізоване закріплення універсальних критеріїв могло б призвести до звуження дискреції законодавця і правозастосовних органів, а також до механічного підходу при кваліфікації діянь.

Щодо третього зауваження про те, що запропонована у дисертації доцільність створення окремого кодифікованого нормативно-правового акта щодо кримінальних проступків має дискусійний характер та не супроводжується достатнім аналізом ризиків фрагментації кримінального законодавства, хочу пояснити таке.

У роботі відповідна пропозиція була сформульована насамперед як один із можливих перспективних напрямів розвитку кримінального законодавства та вдосконалення правового регулювання інституту кримінальних проступків. Її метою було акцентування уваги на необхідності подальшого нормативного упорядкування положень, що регулюють кримінальні проступки, з урахуванням особливостей їх правової природи, спрощеного порядку досудового розслідування та специфіки реалізації кримінальної відповідальності за такі діяння.

Щодо четвертого зауваження про те, що проведений у дисертації порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних держав є змістовним, однак недостатньо уваги приділено дослідженню негативного досвіду функціонування інституту кримінальних проступків у деяких правових системах, хочу пояснити таке.

У дисертації використання порівняльно-правового методу було спрямоване насамперед на виявлення основних закономірностей функціонування інституту кримінальних проступків у зарубіжних правових системах та визначення можливостей адаптації окремих позитивних елементів такого досвіду до національного законодавства України. Саме тому основний акцент було зроблено на дослідженні нормативних моделей, які демонструють ефективні механізми диференціації кримінальної відповідальності та оптимізації системи кримінальної юстиції. При цьому метою порівняльного аналізу було не механічне перенесення зарубіжних конструкцій у національну правову систему, а визначення загальних тенденцій розвитку кримінального законодавства та

оцінка потенційних напрямів удосконалення інституту кримінальних проступків в Україні.

4. Рябчинська Олена Павлівна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності, Запорізького національного університету, м. Запоріжжя.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, водночас вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі положення, які мають дискусійний характер, потребують додаткового обґрунтування або можуть стати предметом наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації:

1. Оцінюючи сформульовані здобувачкою положення наукової новизни, вважаю за необхідне висловити певне зауваження щодо першого пункту, де стверджується, що в дисертації «уперше обґрунтовано вплив категорії кримінального проступку на функціонування кримінально-процесуальних та кримінально-виконавчих механізмів». Як опонент вважаю за доцільне відзначити, що теза про зумовленість спрощення досудового розслідування та розширення застосування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, запровадженням інституту проступків є концептуальною основою самої кримінально-правової реформи в Україні й уже неодноразово досліджувалася у вітчизняній доктрині. Відтак, у зазначеному положенні йдеться скоріше про констатацію наявних системних зв'язків між інститутами матеріального, процесуального та виконавчого права, аніж про відкриття абсолютно нового наукового факту. Авторці варто було чіткіше акцентувати на тому, які саме *нові закономірності чи авторські критерії* цього впливу було нею виявлено, що суттєво посилює б переконливість заявленої наукової новизни.

2. Звертаючи увагу на дискусійні аспекти роботи, варто зазначити, що, аналізуючи поняття кримінального проступку, авторка слушно акцентує на його невисокому рівні суспільної небезпечності. Водночас у дисертації не повною мірою розкритими залишалися питання теоретико-методологічного співвідношення категорій «суспільна небезпечність» і «кримінальна протиправність». Це питання має фундаментальне значення для сучасної доктрини кримінального права України, де наразі триває гостра наукова полеміка щодо доцільності збереження суспільної небезпечності як матеріальної ознаки кримінального правопорушення загалом та кримінального проступку зокрема. Поглиблення аналізу цієї проблеми дозволило б здобувачці чіткіше визначити, чи є кримінальний проступок самостійною якісною категорією, чи його сутність зводиться лише до формального визначення законодавцем у тексті КК України. Крім того, розмежування цих категорій безпосередньо впливає на встановлення матеріальних (а не лише формально-процесуальних) меж між кримінальними проступками та адміністративними правопорушеннями (деліктами), що суттєво посилює б теоретичну цінність сформульованих авторкою висновків.

3. Певне зауваження викликає підхід до аналізу інституту співучасті. Звертаючись до цієї теми, авторка обмежується переважно констатацією законодавчих прогалин, проте не пропонує комплексного розв'язання питання

щодо специфіки кваліфікації дій спільників у разі вчинення кримінальних проступків. Особливо гостро ця проблема постає у випадках «поєднання» проступку та злочину в межах одного діяння (наприклад, при ексцесі виконавця чи за наявності специфічних ознак суб'єкта). Вважаю, зазначена проблематика виходить за межі класичного вчення про співучасть і лежить скоріше у площині кваліфікації множинності кримінальних правопорушень. Ситуації, коли спільні дії кількох осіб для одного учасника становлять проступок, а для іншого — переростають у злочин, вимагають від здобувачки ретельного розмежування реальної чи ідеальної сукупності для кожного співучасника окремо. Глибоке теоретичне осмислення цих аспектів крізь призму інституту множинності дозволило б розробити чіткіші рекомендації для судово-слідчої практики, що суттєво підвищило б наукову вагу сформульованих висновків.

4. Дисертація містить слушні висновки щодо гуманізації кримінально-правової політики в частині застосування заходів кримінально-правового характеру за кримінальні проступки, однак питання їхньої реальної ефективності розглянуто переважно на теоретичному рівні. Попри те, що у вступній частині роботи авторка декларує широку емпіричну базу (зокрема результати вибіркового аналізу вироків судів України, матеріали опублікованої судової практики та офіційну статистику органів прокуратури), а також визначає використання статистичного методу для аналізу показників правозастосування в підрозділах 2.1–2.3 та 3.1–3.3, у контексті дослідження цієї проблематики зазначений потенціал розкритий не повністю. Роботі дещо бракує глибокого статистичного та соціолого-правового зрізу безпосередньо щодо практики призначення судами альтернативних заходів впливу та реального стану їхнього виконання. Більш широке залучення та аналітичне узагальнення заявленої емпіричної інформації у зазначених підрозділах дозволило би здобувачці продемонструвати динаміку правозастосування, що суттєво посилює б переконливість її власних рекомендацій.

І.В. Шило відповідь:

Щодо першого зауваження стосовно того, що положення про вплив інституту кримінального проступку на функціонування кримінально-процесуальних та кримінально-виконавчих механізмів не є абсолютно новим для вітчизняної доктрини, хочу зазначити таке. У дисертаційному дослідженні метою не було лише констатувати загальновідомий факт взаємозв'язку між реформуванням інституту кримінального проступку та трансформацією кримінально-процесуальних і кримінально-виконавчих механізмів. Основний акцент зроблено саме на комплексному обґрунтуванні характеру та форм такого впливу, а також на виявленні конкретних закономірностей функціонування відповідних інститутів у нових умовах кримінально-правового регулювання. Зокрема, у роботі досліджено, яким чином запровадження категорії кримінального проступку вплинуло на диференціацію процедур досудового розслідування, особливості реалізації процесуальної економії, зміну підходів до застосування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, а також на трансформацію механізмів виконання відповідних видів кримінальних стягнень.

Авторкою запропоновано власні критерії оцінки такого впливу через співвідношення ступеня суспільної небезпеки діяння, процесуальної форми реагування держави та цілей кримінально-виконавчого впливу.

Щодо другого зауваження стосовно недостатнього розкриття у дисертації теоретико-методологічного співвідношення категорій «суспільна небезпечність» та «кримінальна протиправність», хочу зазначити таке. У роботі авторка виходила з того, що категорія кримінального проступку, попри законодавче закріплення її формальних ознак у КК України, не може розглядатися виключно як нормативна конструкція, відірвана від матеріального змісту кримінального правопорушення. Саме тому у дисертації акцентовано увагу на невисокому рівні суспільної небезпечності кримінального проступку як на ключовій матеріальній характеристиці, що обумовлює спрощений характер кримінально-правового реагування держави. Разом із тим авторка свідомо не ставила за мету здійснення окремого фундаментального дослідження загальнотеоретичної проблематики співвідношення суспільної небезпечності та кримінальної протиправності, оскільки це питання має самостійний і надзвичайно широкий доктринальний характер. Водночас у роботі підтримується підхід, відповідно до якого кримінальна протиправність не може бути повністю відокремлена від матеріальної ознаки суспільної небезпечності, адже саме остання зумовлює необхідність криміналізації певного діяння та визначення меж кримінально-правового впливу. Крім того, у дисертації обґрунтовується, що кримінальний проступок є не лише формально визначеною законодавцем категорією, а й відносно самостійним видом кримінального правопорушення, який характеризується особливим поєднанням невисокого ступеня суспільної небезпечності, спрощених процедур кримінального переслідування та специфіки застосування заходів кримінально-правового впливу.

Щодо третього зауваження стосовно недостатньо комплексного аналізу проблематики співучасті у кримінальних проступках та її співвідношення з інститутом множинності кримінальних правопорушень, хочу зазначити таке.

У межах дисертаційного дослідження авторка ставила за мету насамперед виявити основні проблеми правозастосування, які виникають у зв'язку із поширенням загальних положень інституту співучасті на кримінальні проступки, а також окреслити найбільш дискусійні аспекти відповідної кваліфікації. У зв'язку з цим у роботі основний акцент було зроблено на з'ясуванні тих проблемних питань, які виникають під час кримінально-правової оцінки спільного вчинення кримінальних проступків, а також на визначенні меж застосування до таких випадків загальних положень КК України про співучасть.

Разом із тим авторка погоджується, що окремі ситуації, пов'язані з поєднанням ознак кримінального проступку та злочину в межах спільної діяльності кількох осіб, дійсно виходять за межі класичного вчення про співучасть і безпосередньо пов'язані з проблематикою множинності кримінальних правопорушень. Зокрема, йдеться про випадки ексцесу виконавця, наявності спеціального суб'єкта, а також різної кримінально-правової оцінки дій окремих співучасників залежно від характеру та обсягу їхнього умислу.

Щодо зауваження про недостатнє використання емпіричної бази для оцінки реальної ефективності заходів кримінально-правового характеру за кримінальні проступки, хочу зазначити таке.

У дисертаційному дослідженні авторка справді виходила з того, що гуманізація кримінально-правової політики має оцінюватися не лише через зміст законодавчих положень, а й через практику їх застосування судами та виконання відповідних заходів. З цією метою в роботі було використано матеріали судової практики, статистичні відомості та приклади правозастосування, що дали змогу окреслити основні напрями реалізації кримінально-правових заходів щодо осіб, які вчинили кримінальні проступки.

5. Волкова Юлія Анатоліївна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права ВНЗ «Київський університет ринкових відносин», м. Київ.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Шило І.В. водночас доцільно звернути увагу на питання, які можуть слугувати предметом додаткових пояснень з боку дисертанта або ж дискусії при захисті дисертаційної роботи:

1. Досліджуючи кримінальні проступки та доктринальні основи класифікації кримінальних правопорушень (п.1.2.) автор доходить висновку, що «перспективним напрямом удосконалення законодавства визнано більш чітке нормативне закріплення критеріїв оцінки суспільної небезпечності правопорушень» (с. 181). Проте, попри наукову обґрунтованість висновку, слід зауважити, що автором недостатньо конкретизовано, які саме критерії оцінки суспільної небезпечності правопорушень потребують нормативного уточнення та яким чином їх практичне закріплення сприятиме вдосконаленню правозастосовної діяльності. Крім того, у роботі не приділено достатньої уваги аналізу можливих труднощів уніфікації таких критеріїв з огляду на різноманітність складів кримінальних правопорушень та оціночний характер категорії суспільної небезпечності, що дещо знижує рівень практичної конкретизації запропонованих напрямів удосконалення законодавства.

2. Позитивно оцінюючи проведений автором порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних держав щодо інституту кримінальних проступків, слід зауважити, що у роботі недостатньо конкретизовано, які саме позитивні елементи зарубіжного досвіду доцільно імплементувати у вітчизняне кримінальне законодавство. Автор обмежився переважно констатацією поширеності відповідних правових конструкцій у міжнародній практиці, однак не приділив належної уваги визначенню конкретних механізмів адаптації таких підходів до національної правової системи України.

3. Позитивно оцінюючи висновки автора щодо впливу інституту кримінального проступку на розвиток кримінального процесуального законодавства та запровадження дізнання як спрощеної форми досудового розслідування, слід зауважити, що запропоновані зміни до статті 38 Кримінального процесуального кодексу України потребують додаткового обґрунтування. Зокрема, у роботі недостатньо розкрито механізм практичної реалізації обов'язку органів досудового розслідування встановлювати та усувати

причини й умови, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, а також не визначено межі таких повноважень у контексті спрощеного характеру дізнання. Крім того, дискусійним залишається питання щодо доцільності покладення на органи дізнання додаткових превентивних функцій, що потенційно може ускладнити процедуру розслідування кримінальних проступків та вплинути на оперативність кримінального провадження.

4. В межах роботи було б доцільно провести анкетування чи опитування серед представників правоохоронних органів, що збагатило би та посилило репрезентативність роботи.

І.В. Шило відповідь:

Дякую шановному опонентові за висловлене зауваження про недостатність належної уваги визначенню конкретних механізмів адаптації таких підходів до національної правової системи України. Вважаю його слушним, оскільки у роботі основна увага була зосереджена на встановленні загальних закономірностей розвитку інституту кримінальних проступків у зарубіжних правових системах та визначенні його місця у сучасному кримінальному праві. Водночас погоджуюсь, що питання конкретизації позитивних зарубіжних практик, які можуть бути імплементовані у національне законодавство України, потребувало більш детального висвітлення.

Проведений порівняльно-правовий аналіз дозволив встановити, що у більшості європейських держав ефективність функціонування інституту кримінальних проступків забезпечується завдяки чіткому нормативному розмежуванню категорій кримінально караних діянь залежно від ступеня їх тяжкості, виду та меж покарання. Позитивним для України може бути запозичення практики більш деталізованого законодавчого визначення критеріїв відмежування кримінальних проступків від злочинів і адміністративних правопорушень.

Крім того, заслуговує на увагу досвід держав, у яких застосовуються спрощені процедури досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проступків, що сприяє оптимізації навантаження на правоохоронні органи та судову систему. Важливим також є використання механізмів гуманізації кримінальної відповідальності через ширше застосування альтернативних заходів кримінально-правового впливу, не пов'язаних із позбавленням волі.

Таким чином, узагальнення зарубіжного досвіду підтверджує доцільність подальшого вдосконалення національної моделі кримінальних проступків із урахуванням апробованих міжнародних підходів, адаптованих до особливостей правової системи України.

Щодо третього зауваження шановного опонента, вважаю його обґрунтованим, оскільки питання практичної реалізації запропонованих змін дійсно потребує додаткового роз'яснення.

Разом із тим слід зазначити, що запропоноване доповнення статті 38 Кримінального процесуального кодексу України спрямоване не на ускладнення процедури дізнання, а на посилення превентивної функції кримінального провадження. Встановлення обов'язку щодо виявлення причин та умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, розглядається як елемент загальної системи запобігання правопорушенням і підвищення ефективності кримінальної юстиції.

При цьому реалізація зазначеного положення не передбачає істотного розширення процесуальних повноважень органів дізнання, а може здійснюватися в межах уже існуючих процедур шляхом фіксації встановлених обставин у процесуальних документах та внесення відповідних подань уповноваженим органам. Такий підхід узгоджується з загальною логікою кримінального процесу, відповідно до якої встановлення причин та умов злочинності є складовою завдань кримінального провадження.

Таким чином, запропоновані зміни не суперечать принципу оперативності дізнання, а навпаки, сприяють підвищенню його превентивної ефективності та посиленню захисної функції кримінального процесу.

Озвучені зауваження отримали всі необхідні пояснення з боку дисертанта, тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів наукового дослідження Ірини ШИЛО.

Результати відкритого
голосування:

«За» 11/11/16 членів ради,

«Проти» — членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Шило Ірині Вікторівні ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Голова разової
спеціалізованої
вченої ради

С.О. Касапоглу